

A FOGYASZTÓK VÉDELMENEK
ÚJ IRÁNYAI ÉS KIHÍVÁSAI
A XXI. SZÁZADBAN

Szerkesztette:

SZIKORA VERONIKA és ÁRVA ZSUZSANNA

A Debreceni Egyetem
Állam- és Jogtudományi Karának kiadványa

Felelős kiadó:
SZIKORA VERONIKA, dékán
Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

Szerkesztők:
SZIKORA VERONIKA és ÁRVA ZSUZSANNA

A szövegek korrektúráját
TÖRÖK ÉVA végezte.

A tanulmányokat lektorálták:
PROF. DR. BENCZE MÁTYÁS
egyetemi tanár, tudományos és stratégiai dékánhelyettes
Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar
Jogelméleti és Jogszociológiai Tanszék

DR. HAJNAL ZSOLT
egyetemi adjunktus
Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar
Polgári Jogi Tanszék

ISBN 978-963-473-988-3

Készült a Főnix Média nyomdaüzemében.

Debrecen, 2018

TARTALOMJEGYZÉK

SZIKORA VERONIKA

ELŐSZÓ7

P. SZABÓ BÉLA

A LÓKUPECEK JOGA SZAVATOSSÁGI KÉRDÉSEK A 17. SZÁZAD
EURÓPAI JOGTUDOMÁNYÁBAN ÉS GYAKORLATÁBAN EGY NEVEZETES ESETGYŰJTEMÉNY
KAPCSÁN 11

FÉZER TAMÁS

A FOGYASZTÓK ADATAINAK ÉS PRIVÁTSZFÉRÁJÁNAK VÉDELME
ELEKTRONIKUS KÖRNYEZETBEN 53

TÖRÖK ÉVA

A FOGYASZTÓI SZERZŐDÉSEKKEL KAPCSOLATOS JOGALKALMAZÁS – KÜLÖNÖS
TEKINTETTEL AZ EGYÉRTELMŰ MEGFOGALMAZÁS KÖVETELMÉNYÉRE 67

SZIKORA VERONIKA – JAGUSZTIN TAMÁS

HELYZETKÉP A TÁRSULT PERLÉSRŐL – EURÓPÁBAN ÉS AZON TÚL 83

CSÉCSY ANDREA

A KELLÉKSZAVATOSSÁGI IGÉNYÉRVÉNYESÍTÉSI HATÁRIDŐK
AZ 1959. ÉVI IV. TÖRVÉNY HATÁLYBALÉPÉSÉTŐL NAPJAINKIG 97

VARGA NELLI

A FOGYASZTÓI KÖLCSÖNSZERZŐDÉSEK JÓERKÖLCSBE ÜTKÖZÉSE 111

HAJNAL ZSOLT

GONDOLATOK A BÉKÉLTETŐ TESTÜLETI ELJÁRÁS REFORMJÁHOZ 127

BIHARI ERIKA

LEHETŐSÉGEK ÉS KIHÍVÁSOK – KOLLEKTÍV FOGYASZTÓI JOGÉRVÉNYESÍTÉS
MAGYARORSZÁGON 147

PRIBULA LÁSZLÓ

TULAJDONJOG MINT BIZTOSÍTÉK? A MAGYARORSZÁGI JOGALKALMAZÁS
DILEMMÁI – A FIDUCIÁRIUS HITELBIZTOSÍTÉKOK ÉRTÉKELÉSE A MAGYARORSZÁGI
BÍRÓI GYAKORLATBAN 157

BENCZE MÁTYÁS

A VISELKEDÉSTUDOMÁNYOK EREDMÉNYEINEK HASZNOSÍTHATÓSÁGA
A HAZAI FOGYASZTÓVÉDELMI JOG TERÜLETÉN 173

GÁBRI ANGÉLA

MODERN KORI KIHÍVÁSOK A FOGYASZTÓVÉDELMI JOGALKOTÁSBAN
– A FOGYASZTÓI MAGATARTÁS TUDOMÁNYA 189

FICSOR KRISZTINA

AZ ÁLLAMI BEAVATKOZÁS ELMÉLETI KÉRDÉSEI A FOGYASZTÓVÉDELMI SZABÁLYOZÁS
TERÜLETÉN, A JOGI PATERNALIZMUS PROBLÉMÁJA 207

CSŰRÖS GABRIELLA

AZ ÁLLAM (KÖLTSÉGVETÉS) ÉS A PÉNZÜGYI SZEKTOR KÖZÖTTI KAPCSOLAT
GYENGÍTÉSÉRE IRÁNYULÓ UNIÓS INTÉZKEDÉSEK 225

LOVAS DÓRA – HORVÁTH BETTINA

PÉNZÜGYI FOGYASZTÓVÉDELMI JOGVISZONY ALAKULÁSA
A GLOBÁLIS PÉNZÜGYI-GAZDASÁGI VÁLSÁG ELŐTT ÉS UTÁN 243

BÁNYAI ORSOLYA – FODOR LÁSZLÓ

ZÖLD JELZÉST KAPOTT? – TERMÉKJELÖLÉSEK A FOGYASZTÓ-
ÉS A KÖRNYEZETVÉDELEMBEN 275

ÁRVA ZSUZSANNA

FOGYASZTÓVÉDELEM A KÖZIGAZGATÁSI REFORMOK KERESZTMETSZETÉBEN295

NÁDAS GYÖRGY

ÁLTALÁNOS SZERZŐDÉSI FELTÉTELEK A MUNKAJOGBAN,
FOGYASZTÓ-E A MUNKAVÁLLALÓ313

ZACCARIA MÁRTON LEÓ

AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓD ELVÉNEK ÉRVÉNYESÜLÉSE A SZOLGÁLTATÁSOKHOZ VALÓ
HOZZÁFÉRÉS ÉS AZ ÁRUFORGALOM TERÜLETÉN AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓD HATÓSÁG
AKTUÁLIS JOGGYAKORLATÁBAN329

MADAI SÁNDOR

MEGJEGYZÉSEK A „FOGYASZTÓVÉDELMI BÜNTETŐJOG” KÉRDÉSÉHEZ 349

MADAI SÁNDOR

egyetemi docens

Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

Büntetőjogi és Kriminológiai Tanszék

MEGJEGYZÉSEK

A „FOGYASZTÓVÉDELMI BÜNTETŐJOG” KÉRDÉSÉHEZ*

BEVEZETÉS

A XX. században a társadalmi-gazdasági változások eredményeként olyan új, korábban nem tapasztalt jelenségek váltak egyre gyakoribbá, amelyek számos kihívás elé állították a jogalkotót. Ez a jogalkotási kényszer számos területen jelentkezett és attól függően volt erősebb vagy gyengébb, hogy az adott terület mennyire volt fontos a jogalkotónak – értve ezalatt vélt vagy valós társadalmi igényeket kielégíteni akaró jogalkotói szándékot vagy akár öncélú politikai érdeket. A XX. században a már említett jelenségek elérték azt a szintet, amelynél a megtermelt javak többsége a társadalom jelentős része számára elérhetővé vált.¹ E tendenciát érzékelték – és egyre erőteljesebben érzékelték – a javak értékesítőinek oldalán is. Számukra elsődlegessé vált az, hogy kihasználják a növekvő fogyasztásban rejlő lehetőségeket, lehetőségeikhez mérten a legnagyobb haszonra tegyenek szert.² A cél elérésének érdekében gyakran folyamodtak olyan eszközökhöz, amelyek sértették a fogyasztók vagyoni és/vagy nem vagyoni érdekeit. Mivel a fogyasztók száma tömegessé vált, a fogyasztói érdeksérelmek is egyre jelentősebbé váltak – mind számukat, mind súlyukat tekintve. A jogalkotó érzékelve a folyamatot és érzékelve

* A tanulmány az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

1 Természetesen azt is meg kell jegyeznünk, hogy a társadalom egy jelentős részének pedig semmivé vált annak lehetősége, hogy e javakat élvezze.

2 Nagy Gábor Bálint: Gondolatok a büntetőjog fogyasztóvédelemben betöltött lehetséges szerepéről, *Magyar Jog*, 2016/10, 597.

azt, hogy a fogyasztók számára a korábbi jogi szabályozás nem nyújtott megfelelő védelmet, jogalkotásba kezdett, s ennek eredményeként elmondható, hogy a XX. század a fogyasztóvédelmi jogalkotás területén is az újdonságok százada volt. Egy idő – és nem kevés fogyasztói sérelem – után azonban egyértelművé vált, hogy nem minden esetre nyújt kielégítő védelmet e jogterület, a jogalkotó így tehát kénytelen volt olyan eszközhöz folyamodni, amely hatékonyabban biztosítja a kitzűzött célok elérését. Kézenfekvőnek tűnt egy olyan jogterület bevonása a kérdés rendezésébe, amely a jogi eszköztárban az utolsó eszköz, ez pedig nem volt – s napjainkban sem – más, mint a büntetőjog.³

A büntetőjogalkotójának a korábban már vázolt különféle indítékok mellett azonban számon kellett és számon kell ma is tartania egy olyan alapelvi szintű követelményt, amely ideális esetben éles cezúra lehet a büntetőjogi büntetést érdemlő és nem érdemlő magatartások meghatározásánál. Ez pedig a büntetőjog ultima ratio jellege, vagyis az, hogy a büntetőjog csupán a legvégső eszköz lehet a jogi eszköztárban. A jogalkotó tehát, amikor arra a meggyőződésre jut, hogy más jogterületeken – akár új jogintézmények bevezetésével, akár a meglévők újraszabályozásával – már nem érhet el számára megnyugtatónak tűnő eredményt, akkor a végső eszközhöz nyúl, és büntetendővé nyilvánítja azon magatartásokat, amelyeknél ezt indokoltnak tartja.

A fogyasztókat védő polgári jogi, illetve közigazgatási jogi normák által már nem kellően szankcionálható magatartások esetében is elhatározta a jogalkotó, hogy a büntetőjogot hívja segítségül.⁴ Fontos azonban azt hangsúlyozni, hogy a büntetőjog nem lehet orvosság minden panaszra, hiszen – és ez szintén az ultima ratio elvből következik – csak a legsúlyosabb és a társadalomra legnagyobb veszélyt jelentő magatartások esetében szabad e jogterület megoldásait igénybe venni, hiszen e megfontolás hiányában „elhasználódik” a büntetőjog, elveszti végső eszköz jellegét. Elgondolkodtató ugyanakkor, hogy a „fogyasztóvédelmi” deliktumokat tartalmazó fejezetben szabályozott bűncselekmények esetében valóban érvényesül-e az ultima ratio jelleg, vagy esetleg ismét „új idők új dalai” szólnak?

A fogyasztóvédelmi bűncselekményeket tekintve meg kell állapítanunk, hogy a büntetőjogi ultima ratio jelleg nem feltétlenül érvényesül minden esetben. Miért is állíthatjuk fel az előbbi tézist? A büntetőjogot értő módon művelők számára nem újdonság a büntetőjog ultima ratio jellegének sajátossága. Ez az egyébként büntetőjogi

3 Karsai Krisztina: Gondolatok a büntetőjogi fogyasztóvédelemről. In: Szabó Imre (szerk.): *Tanulmányok Dr. Besenyei Lajos egyetemi tanár 70. születésnapjára*, Szeged (2007) 353-335. és Karsai Krisztina: A büntetőjogi fogyasztóvédelem egyes általános kérdéseiről, *Jogtudományi Közöny*, 2008/7-8, 333-340.

4 A több jogágot érintő problémákról lásd: Fekete Orsolya: A fogyasztóvédelem néhány problémájáról a közigazgatási jog és a büntetőjog szemüvegén keresztül, *Jogtudományi Közöny*, 2009/9, 383-390.

alapelvek körében ismert, illetőleg vizsgált elv, egy sajátos és a mai napig nem kellően körvonalazott, tartalmát illetően folyamatos bizonytalansággal küzdő, elvi jellegű megkötés a jogalkotó számára. Ez a reakció azonban kizárólag az adott társadalmi körülmények és társadalmi berendezkedés kontextusában vizsgálható és értelmezhető. Minden ettől eltérő értelmezés, olyan útra viszi a büntetőjogi vizsgáldást, amely az ultima ratio büntetőjogi megjelenésének félreértelmezéséhez vezet. Állíthatjuk ezt azért, mert ezen alapelv a jogalkotó számára kialakított kategorikus imperatívusz. Ez a feltétlen parancs ugyanakkor mégiscsak feltételes parancs. Ez abban mutatkozik meg, hogy a jogalkotó alapvetően két indokból nyúlhat bűncselekménnyé nyilvánítás eszközéhez. Az egyik esetben saját elképzelései, politikai elképzelései miatt érzi ennek szükségét, s jellemzően – de nem kizárólagosan – a kriminalizáció útjára lép. Talán nemcsak a legújabb korunk sajátossága az, hogy a jogalkotó, olykor megtörhetetlen, de legalább is befolyásolhatatlan, akaratát a jogalkotáson keresztül víve szerez érvényt saját elképzelésének. Ezekben az esetekben az adott deliktum kriminalizálásának ultima ratio jellege legalábbis erőteljesen megkérdőjelezhető. A másik esetben, a jogalkotó a vélt vagy valós társadalmi elvárásokra kíván reagálni a büntetőjogi jogalkotással. A vélt társadalmi elvárásokra választ adó büntetőjogi reakció azonban már felvetheti annak a gyanúját is, hogy az előbb említett „saját szándékú” jogalkotásról van szó. Valós társadalmi igényekre – vagyis ha a társadalomban kialakul vagy felismertté válik egy reálisan jogi választ igénylő magatartás – történő reakció azonban már az ultima ratio szempontjából történő értékelésnek is teret enged. Itt végig kell gondolni azt, hogy a jogalkotó kizárólag csak a legsúlyosabb jogi beavatkozás eszközével tehet-e eleget azoknak a társadalmi szükségleteknek, amelyekre jogalkotással kíván reagálni?

A jelen esetben vizsgált bűncselekmények vonatkozásában Karsai Krisztina egy sajátos képet ábrázol a büntetőjogi ultima ratio tekintetében.⁵ A klasszikus felfogás szerint a büntetőjogi beavatkozást csupán a legsúlyosabb jogsértések esetében lehet igénybe venni, ezek a jogsértések a társadalom számára legfontosabb jogi tárgyak sérelmét jelentik. Az általa kritizált előbbi felfogás mellett kifejti a szerző egy másik értelmezési síkot is. Eszerint az ultima ratio kizárólag olyan jogtárgysértések esetében bír relevanciával, amelyek differenciálhatóak, tehát különböző fokú jogsértésekkel találkozhatunk az adott jogi tárgy kapcsán. Kassai Krisztina hipotézise az, hogy a „fogyasztóvédelmi” deliktumok kapcsán találkozhatunk olyan fokozatos jogtárgysértési láncolattal, ami igazolja azt, hogy az ilyen súlyú jogsértések esetén a nem büntetőjogi beavatkozás is megfelelő reakció lehet a jogalkotó részéről. És ha ez így van, akkor ebben az esetben a büntetőjogi reakciót valóban ultima ratio-ként foghatjuk fel.

5 Karsai Krisztina: *Fogyasztóvédelem és büntetőjog*, Budapest, HVG-ORAC (2011) 46-49.

A jelenleg hatályos büntető törvénykönyvben szereplő fogyasztóvédelmi jellegű bűncselekményeket áttekintve, egyenként célszerű végiggondolni azt, hogy az adott bűncselekmény elsődleges jogi tárgya vonatkozásában adott jogalkotói reakció tekinthető-e valóban a büntetőjogi ultima ratio alapvető szintű követelménye érvényesülésének?

A rossz minőségű termék forgalomba hozatala tényállása kapcsán az elsődleges jogi tárgy az adott termék megfelelő minőségének biztosításán keresztül történő fogyasztóvédelem. A Btk. 415. § (6) bekezdése értelmében a hangsúly a jogi normában előírt biztonsági vagy minőségi követelményeknek való megfelelésen van; ennek hiányában pedig az adott termék rendeltetésszerű használhatóságán. A tényállás vonatkozásában az ultima ratio jelleg megjelenése az adott termék jellegétől függ. Abban az esetben ugyanis, ha az adott termék olyan, amelynél a rossz minőség, illetőleg a használhatóság csökkenése fogyasztó számára élet testi épség, egészség elleni „támadás”-ként fogható fel, akkor a személy elleni bűncselekmények által biztosított büntetőjogi védelmet hozza előrébb a jogalkotó és egy absztrakt, távoli veszélyt, illetőleg annak akár elvi lehetőségét (potenciális veszélyeztető magatartást) rendeli büntetni. Abban az esetben viszont, ha az adott termék jellegénél fogva nem alkalmas az előbb említett jogi tárgyak sértésére, illetőleg veszélyeztetésére, akkor a jogalkotó pusztán – bármiféle büntetőjogi többlet elem nélküli – minőségvédelmi tényállást alkotott. Az előbbi esetben tekinthetjük az adott tényállás vonatkozásában érvényesülőnek az ultima ratio elvét, a második esetben viszont nem, hiszen önmagában a minőségvédelemre más jogágak – például közigazgatási jog – tökéletesen alkalmasak lehetnek, mint ahogyan arra egyébként több példát is találunk. Ilyen értelemben tehát egy tényállásban attól függően érvényesül az ultima ratio jelleg, hogy az adott tényállás elkövetési tárgya milyen. Jelen esetben az alapelv konkrét érvényesülését kizárólag konkrét eset konkrét körülményei alapján lehet megítélni, pusztán a normaszövegre alapozva nem.

A megfelelőség hamis tanúsítása nevű tényállás esetében hasonló a helyzet, mint az előbb említett deliktum vonatkozásában. Ebben az esetben viszont még annál is bonyolultabb a szituáció, mint amit a rossz minőségű termék forgalomba hozatala esetén tapasztaltunk. Jelen bűncselekmény ugyanis tulajdonképpen az előszobája (is lehet) annak, hogy a hamis megfelelőség-tanúsítással rendelkező termék egyáltalán a fogyasztók számára elérhetővé váljon. Önmagában a bűncselekmény elkövetési magatartása az okirathamisítás jellegű bűncselekményekkel mutat hasonlóságot, azzal hogy ezt egy speciális okiratra, tanúsítványra követik el. Úgy tűnik, hogy az itt szabályozott magatartásokat akár más tényállások keretei között büntetni lehetne (lásd például az okirathamisítási cselekményeket, vagy akár a rossz minőségű termék

forgalomba hozatalának előkészületi magatartása is lehetne), természetesen az ott megjelölt tényállási elemek megvalósulása esetén. Annál is inkább elgondolkodtató az ultima ratio elvének e körben történő érvényesülése, mert a tényállás szerint ezt a bűncselekményt kizárólag jelentős mennyiségű vagy értékű termékre lehet elkövetni már alapesetben is. Ennek kapcsán ismételten felmerül annak a büntetőjogi problémának a kérdése, amely számos bűncselekmény esetében is: vajon az érték illetőleg a mennyiség növekedése önmagában alapjául szolgálhat-e egy ilyen jellegű cselekmény büntetőjogi szankcionálásához? Vagy esetleg elegendő lenne más jogi szankció is?

A fogyasztók megtévesztése nevű bűncselekmény kapcsán szintén előre hozott büntetőjogi védelmet tapasztalhatunk. Akár a tényállás (1), akár a (2) bekezdésért vetjük vizsgálat alá, megállapíthatjuk, hogy mindkét esetben a megtévesztésre alkalmasság lesz az elkövetés kulcsa. Ezen magatartások esetében a jogalkotó rendkívüli mértékben előre hozza a büntetőjogi védelmet, még hozzá a csalás tényállása elé. A csalás esetében az elkövetési magatartás a tévedésbe ejtés vagy tévedésben tartás, tehát szükséges hogy ott tévedés alakuljon ki, természetesen a többi törvényi feltétel mellett. Jelen tényállásnál viszont nem szükséges a tévedés előidézése, ugyanis a megtévesztés alkalmasság elegendő. Ez abban az esetben a csalás előkészületének is tekinthető lenne, ha a jogtalan haszonszerzési célzatot bizonyítani lehetne, és lássuk be: a tényállásban meghatározott elkövetési magatartásokat jellemzően jogtalan haszonszerzés végett fejtik ki az elkövetők. Jelen tényállásnál is erőteljes kérdőjelek mutatkoznak az ultima ratio érvényesülése körül, hiszen ha a csalásnál az előkészületet a jogalkotó nem rendelte büntetni – vagyis azt nem érezte olyan súlyú magatartásnak, amely büntetőjogi reakciót igényel (mérlegelve az ultima ratio elvét) –, akkor kérdéses, hogy ebben az esetben miért érezte úgy? Természetesen nem kívánjuk elvitatni a jogalkotótól a kriminalizálásra vonatkozó hatáskörét, arra azonban mindenképpen indokolt felhívni a figyelmet, hogy ez a bizonyos mérlegelés nem mindig az ultima ratio elvének maximális, legteljesebb figyelembevételével történik.

1. A FELELŐSSÉG JELLEGZETESSÉGEI

A „FOGYASZTÓVÉDELMI” BÜNTETŐJOGBAN

A fogyasztóvédelem egyéb jogterületeken már megismert jellegzetességeitől több vonatkozásban is eltér a büntetőjog rendszere. Alapvető és az egész büntetőjogot átható jellegzetesség, hogy személyhez, még hozzá természetes személyhez kötődő felelősségről van szó.

Napjainkban gyakorivá váltak, hogy valamilyen, a jog által létrehozott entitás – tipikusan valamilyen gazdasági társaság – mögé bújva követnek el ilyen típusú bűncselekményeket. Ezesetben – természetesen a külön feltételek fennállása esetén – lehetőség van a jogi személlyel szemben is büntetőjogi szankció alkalmazására. Hangsúlyozandó, hogy e külön feltételek egyike éppen az, hogy a törvényben meghatározott körhöz tartozó természetes személy büntetőjogi felelősségének megállapítására sor kerüljön, ilyen értelemben tehát járulékos jellegű a jogi személlyel szemben alkalmazható szankciók rendszere.⁶

További fontos jellemzője a büntetőjogi felelősségnek a bűnösségen alapuló felelősség elve. Eszerint kizárólag az olyan magatartások képezhetnek bűncselekményt, amelyeket az elkövető bűnösen – szándékosan vagy gondatlanul – követett el. E kritérium megjelenik a fogyasztókat sértő bűncselekmények körében is. A törvény mindkét – tehát mind a szándékos, mind a gondatlan – bűnösséggel megvalósuló elkövetést büntetni rendeli, kivéve a Fogyasztók megtévesztése tényállását, ami csak szándékosan követhető el. E distinkció azért jelentős, mert ha e körülmény nem állapítható meg, akkor tényállási elem hiányában a bűncselekmény megállapítására sem kerülhet sor.

Végül említendő jellegzetesség, hogy jellemzően – a jogi tárgy sajátosságából adódóan – keretdiszpozíciókról van szó, vagyis a büntetőjogi norma tartalmát egy más jogágbeli norma tölti ki, vagy legalábbis nyújt ahhoz segítséget.

⁶ A magyar büntetőjog a jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedéseket egyébiránt meglehetősen hűvösen fogadta (fogadja). Sántha Ferenc: A szervezetek büntethetőségének elméleti kérdései a magyar büntetőjogban: büntetőjogi felelősség vagy büntetőjogi szankcionálhatóság? In: Ligeti Katalin (szerk.): *Wiener A. Imre ünnepi kötet*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó (2005) 99-112. és Sántha Ferenc: Míután padot ácsoltunk a jogi személyiségű vádlottaknak – helyzetkép 2014-ben. In: Róth Erika (szerk.): *Decem anni in Europaea Unione V.: Tanulmányok a bűnügyi tudományok köréből*, Miskolc, Miskolci Egyetemi Kiadó (2016) 75-92.

2. A BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYV „FOGYASZTÓVÉDELMI” RENDELKEZÉSEINEK KÖZÖS JELLEMZŐI

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény a XLII. fejezetben, A fogyasztók érdekeit és a gazdasági verseny tisztaságát sértő bűncselekmények cím alatt szabályoz fogyasztóvédelmi rendelkezéseket. A fejezet címéből látható, hogy a jogalkotó nem szentelt önálló fejezetet a fogyasztókat védő rendelkezéseknek, hanem – az álláspontunk szerint jogi tárgy szempontjából teljesen önálló fejezeti elhelyezést igénylő – gazdasági verseny tisztaságát sértő deliktumokkal együtt szabályozza, ennek indokairól azonban semmiféle magyarázattal nem szolgál. A szabályozás kiinduló pontja tehát továbbra is a fogyasztó érdekeinek védelme, a minősített esetek az elkövetési tárgy mennyiségéhez, illetve értékéhez igazodnak, újdonság viszont annak értékelése, hogy az adott termék vagy áru milyen kockázatokat rejt magában a vásárlók egészségére, testi épségére vagy a környezetre. A fogyasztók számára nyújtott védelem teljességének megítélésekor nem hagyhatók figyelmen kívül a más fejezetekben lévő, kettős jogi tárgyú bűncselekmények sem.⁷

A fejezetet alkotó bűncselekmények az 1978. évi Btk. gazdálkodási kötelességeket és a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények köréből váltak ki. E cselekmények elsősorban a tisztességes gazdálkodás kereteit, a tisztességtelen piaci, illetve kereskedelmi gyakorlat követelményeit sértették, a tényállások a piac szereplőinek, pontosabban a fogyasztó és a versenytárs érdekeinek védelmét szolgálták, ezért a jól elkülöníthető jogi tárgyra figyelemmel a jogalkotó indokoltnak tartotta e bűncselekmények önálló fejezetben történő szabályozását.

A fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény (Fttv.), a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény (Fgytv.), valamint egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló a 2008. évi XLII. törvény előkészítésével egyidejűleg megtörtént a fogyasztóvédelmi jellegű bűncselekmények felülvizsgálata, de a következtetések levonását nem követte jogszabály módosítás. Az új Btk. a korábbi büntetőjogi szabályok alapulvételével kívánt bizonyos mértékig új szabályozást teremteni. A szabályozás kiinduló pontja továbbra is a fogyasztó érdekeinek védelme, a minősített esetek az elkövetési tárgy mennyiségéhez, illetve értékéhez igazodnak, újdonság viszont annak értékelése, hogy az adott termék vagy áru milyen kockázatokat rejt magában a vásárlók egészségére, testi épségére vagy a környezetre.

⁷ Megjegyzendő tehát, hogy „fogyasztóvédelmi” szerepet is betöltő tényállást máshol is találunk a törvényben, azonban azok nem elsősorban a fogyasztók érdekeire – mint második generációs alapjog védelmére – fókuszálnak, hanem elsődleges jogi tárgyak más. Ilyen deliktum lehet például az Egészségügyi termék hamisítása (Btk. 186. §), amelyet a jogalkotó az egészséget veszélyeztető bűncselekmények között szabályoz, így a fogyasztóvédelmi jellege másodlagos.

A korábban hatályos szabályozáshoz hasonlóan a fejezethez kapcsolódó értelmező rendelkezések nem határozzák meg külön a fogyasztó fogalmát, e tekintetben az ágazati törvények fogalom-meghatározását kell alapul venni, továbbá a versenytárs fogalmát sem, ez utóbbit ugyanis a bírói gyakorlat kialakította.

A fejezet nem rendelkezik – a korábban bűncselekményként szabályozott – a vásárlók megkárosításának vétségéről, ugyanis a fogyasztók hatékony védelmének nem az biztosítja, ha minden kisebb jellegű megkárosító tevékenység kriminalizált magatartás. Ez nem azt jelenti, hogy a vásárlók megkárosításával szemben a jövőben nem lehetne hatékonyan fellépni, azonban a költséges és hosszadalmas büntetőeljárás helyett észszerűbb szabálysértési eljárást vagy közigazgatási eljárást lehet indítani ilyen esetekben. Mindemellett megjegyzendő, hogy a vásárlók megkárosítása korábban is szubszidiárius bűncselekmény volt, ami csak akkor volt tényállásszerű, ha súlyosabb bűncselekmény nem volt megállapítható. Ilyen súlyosabb bűncselekmény pedig a csalás lehet, amelynek megállapítására van lehetőség.

A fejezetet alkotó bűncselekmények az alábbiak:

- rossz minőségű termék forgalomba hozatala,
- megfelelésség hamis tanúsítása,
- fogyasztók megtévesztése,
- üzleti titok megsértése,
- versenytárs utánzása (korábban: áru hamis megjelölése),
- versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban.

Ezen cselekmények közül az első három tekinthető kifejezetten „fogyasztóvédelmi” jellegű cselekménynek, míg utóbbi három a gazdasági verseny tisztaságát hivatott megőrizni. E három, fogyasztók érdekeit védő tényállás több olyan közös jellemzővel bír, amelyek predestinálják e kört arra, hogy a klasszikus tényállásoktól némiképp eltérő szemlélettel vizsgálódjunk. Az első, s talán egyik legjelentősebb azonosság a jogi tárgy azonossága. E bűncselekmények jogi tárgya a fogyasztók védelme, tisztességtelen befolyásolástól mentes döntési szabadságuk.⁸ Szintén közös vonása a tényállásoknak az, hogy legfeljebb csupán elnevezésükben – az is csak egy tényállás esetében – található meg a „fogyasztó” kifejezés, az a tényállás szövegében nem szerepel. Ez azért tekinthető szerencsés jogalkotói megoldásnak, mert így elkerülhető az a jogalkalmazói dilemma, hogy kit tekinthetünk fogyasztónak, illetve – ha már keretdiszpozíciókról van szó – melyik jogszabályt vegyük alapul

⁸ A jogi tárgy az a társadalmi viszonyokban kifejezésre jutó érdek vagy érték, amelyet a bűncselekmény sért vagy veszélyeztet. Blaskó Béla: *Magyar büntetőjog – Általános rész*, Budapest, Rejtjel Kiadó (2015) 161.

annak definiálásához.⁹ További közös vonásként említendő, hogy több tényállásban olvasható a „termék” kifejezés. E tényállási elem meghatározására segítséget nyújt a jogalkotó a Btk. értelmező rendelkezései között megtalálható definiálással. A 421. § a) pontja alapján „termék minden birtokba vehető, forgalomképes ingó dolog és a dolog módjára hasznosítható természeti erők.” A fogalom-meghatározásból látható, hogy a törvényalkotó meglehetősen széles körű büntetőjogi védelmet kíván biztosítani a fogyasztók számára.

Feltétlenül utalnunk kell arra a tényre is, hogy a fogyasztók életére, testi épségére, egészségére is veszélyt jelentő magatartások esetén a fent nevesített tényállásokon túl – azok helyett – súlyosabb deliktumok megállapítására kerül sor. Tragikus és szomorú példaként említendő eset, amikor a megalapozott gyanú szerint a feltételezett elkövető metil-alkohol és más adalékanyagok, aromák hozzáadásával különböző szeszes italokat állított elő egy tanyán. A gyanúsított az általa előállított hamis italokat eladta ismerőseinek, akik azokat továbbértékesítették.¹⁰ Az elfogyasztott alkohol következtében huszonegy embert szállítottak a mentők kórházba, akik közül ketten életüket veszítették. A szakértői vélemény egyértelműen kimutatta, hogy „pancsolt”, nem szakszerűen előállított szeszes italról volt szó – azaz rossz minőségű termék került forgalomba –, mégsem „fogyasztóvédelmi” tényállás került megállapításra. Ennek oka, hogy a fent vázolt magatartás a fogyasztói érdekeknél fontosabb jogi tárgyat – az emberi életet, egészséget – sértett, így az ezeket oltalmazó deliktum megállapítása indokolt. Erre tekintettel a büntetőeljárás alapjául foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés szolgált.

2.1. Rossz minőségű termék forgalomba hozatala

A bűncselekmény jogi tárgya a termékek biztonságosságának, minőségének védelmén keresztül a fogyasztói érdekek biztosítása. A „termék” fogalmát a Btk. 421. § a) pontja határozza meg, eszerint az minden birtokba vehető, forgalomképes ingó dolog és a dolog módjára hasznosítható természeti erők.

A 2012. évi Btk. a rossz minőségű termék forgalomba hozatala körében az elkövetési magatartásokon annyiban változtatott a korábbi szabályozáshoz képest, hogy elhagyásra kerül a termék minőségének megállapítására vonatkozó szabály megszegésével megvalósítás, ez kellően értékelhető a megfelelőség hamis tanúsítása

9 A fogyasztó fogalmának büntetőjogbeli hiánya ugyanakkor értelmezési problémákat is generál. Békés Ádám: A fogyasztók érdekeit sértő bűncselekmények. In: Hollán Miklós, Barabás A. Tünde (szerk.): *A negyedik magyar büntetőködex: régi és újabb vitakérdések*, Budapest, MTA JTI-OKRI (2017) 256-257.

10 [Htp://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/egy-ferfi-orizetben-a-szerepi-mergezes-gyanuja](http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/egy-ferfi-orizetben-a-szerepi-mergezes-gyanuja) (letöltés ideje: 2018. január 20.)

körében. Elhagyásra kerülnek továbbá a használatba ad, feldolgozásra értékesít, vagy ezek iránt intézkedik fordulatok. A jogalkotó ezáltal megerősíteni kívánja azt, hogy a forgalomba hozatalon, forgalmazáson érteni kell a használatba adást, és nemcsak a közvetlen fogyasztás célját szolgáló, hanem a termelés folyamatában tovább-feldolgozásra kerülő termék értékesítése is ide értendő.

A korábbi szabályozásban használt kötelezően alkalmazandó nemzeti szabvány 2002. január 1-je óta nem létezik, a mérésügyről szóló 1991. évi XLV. törvény és a nemzeti szabványosításról szóló 1995. évi XXVIII. törvény módosításáról szóló 2001. évi CXII. törvény ugyanis az Európai Unióhoz történő csatlakozáskor a megfelelő érdekekben megszüntette azt. Ebből következően az értelmezés arra korlátozódhat, hogy rossz minőségű az a termék, amelyik rendeltetészerűen nem használható, vagy használhatósága jelentős mértékben csökkent. A tényálláshoz kapcsolódó értelmező rendelkezés meghatározásakor ez a kiegészítő szabály értelemszerűen továbbra is irányadó, ugyanakkor megállapítható, hogy napjainkban a fogyasztóvédelem fő hangsúlya a fogyasztó életének, egészségének és biztonságának védelmére helyeződik. A rossz minőségű termék fogalmának meghatározásakor tehát elsődleges szempont, hogy az nem felel meg a termékre vonatkozó biztonságossági, minőségi követelményeknek. Az Fgytv. 4. § (1) bekezdése értelmében a termék akkor biztonságos, ha a fogyasztó életét, egészségét, testi épségét a rendeltetészerű vagy az ésszerűen várható használat mellett – ideértve a használhatóság időtartamát, valamint az üzembe helyezési, beszerelési, karbantartási előírások betartását – nem, vagy csak a rendeltetészerű vagy ésszerűen várható használatával járó legkisebb mértékben veszélyezteti. Ha jogszabály vagy közvetlenül alkalmazandó Európai Unió-s jogi aktus a termék meghatározott tulajdonságai tekintetében biztonságossági követelményeket határoz meg, az e követelményeknek megfelelő terméket az ilyen tulajdonságok tekintetében biztonságosnak kell tekinteni. A honosított harmonizált szabványban meghatározott biztonságossági követelményeknek megfelelő termék biztonságosságát a szabványban meghatározott tulajdonságok tekintetében vélelmezni kell. Jogszabályok bizonyos termékek esetében megfelelésértékelési kötelezettséget írnak elő, amelyek csak az előírt mód szerinti megfeleléségi tanúsítvánnyal, megfeleléségi nyilatkozattal, illetve megfeleléségi jelöléssel együtt forgalmazhatók. Ezek elsősorban biztonságossági előírások, de pl. élelmiszerek esetén minőségi követelményeket is magukban foglalnak.¹¹

A jelenlegi szabályozás új büntethetőséget megszüntető okot állapít meg a rossz minőségű termék forgalomba hozatal esetére: nem lesz büntethető az elkövető,

11 Megjegyzendő, hogy például a hamis áru nem minden esetben rossz minőségű. Karsai Krisztina: Büntetőjogi jogtárgyak a hamis áruk elleni küzdelemben, *Magyar Jog*, 2010/12, 720-721.

ha mihelyt tudomást szerez a termék rossz minőségéről, mindent megtesz azért, hogy a rossz minőségű termék a birtokába visszakerüljön. Ez esetben a károsodást megelőzése érdekében megtett, annak elhárítást célzó aktív magatartást méltányolja a törvény a büntetlenség biztosításával.

A tényállás elsődlegesen a minőségbiztosítás büntetőjogi megoldását tükrözi, méghozzá sajátos módon, ugyanis két alapesettel került szabályozásra a 415. §-ban. Az első alapeset szerint: „aki rossz minőségű terméket jó minőségű terméként forgalomba hoz, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.” A jogalkotó nem határozza meg a jó minőségű termék fogalmát, csupán a rossz minőségűt, tehát a *contrario* azt a következtetést vonhatjuk le, hogy minden, ami nem rossz minőségű, az jó minőségű. Látni fogjuk ugyanakkor, hogy ez a jogalkotói megoldás kissé ambivalens, persze kérdés, hogy lehetne-e esetleg jobban meghatározni?¹² A jogalkotó e következtetéshez sajnos kevés támpontot nyújt, ugyanis annyit határoz meg, hogy „rossz minőségű a termék, ha a jogszabályban vagy az Európai Unió közvetlenül alkalmazandó jogi aktusában előírt biztonságossági vagy minőségi követelményeknek nem felel meg, ilyen előírás hiányában akkor, ha a termék rendeltetésszerűen nem használható, vagy használhatósága jelentős mértékben csökkent.” Ez utóbbi iránymutatás azonban egyáltalán nem segíti a büntetőjogot alkalmazók munkáját és távol áll a büntetőjogban megkövetelt törvényi pontos meghatározottságtól¹³, ugyanis például a második fordulatban használt „jelentős mértékben csökkent” kitétel nehezen értelmezhető. Ki fogja megállapítani a „jelentős mértékű” csökkenést, vagy azt, hogy a termék rendeltetésszerűen nem használható? A bíróság az általános élettapasztalat alapján, esetleg szakértő működik közre ennek megállapításában? Ha egy többfunkciós termék egyik funkciója nem vehető igénybe, akkor az már nem használható rendeltetésszerűen? Esetleg jelentős mértékben csökkent a használhatósága? *Jelentős mértékben* csökkent? Úgy tűnik, hogy a fenti rendelkezések nem segítik elő a jogalkalmazás egységességét.¹⁴

Az első alapesethez kapcsolódóan egy ritka, de nem kizárt – a gondatlan elkövetéssel megvalósuló – változatot is szabályoz a törvény, továbbá büntetni rendeli az előkészületet is. Az előkészület büntetendővé nyilvánítása – főként a bizonyítás nehézségei miatt – végképp megnehezíti a jogalkalmazók dolgát. Azt sem kell ecsetelni, hogy milyen jelentőséggel bír az, hogy az első alapesetet vagy ahelyett

12 A jogalkalmazás számára persze véletlenül sem újkeletűek a hasonló értelmezési problémák. Szentpáli István: A rossz minőségű ipari termék forgalomba hozatalának egyes bűnüldözési problémái, *Belügyi Szemle*, 1971/3, 17-24., valamint Bócz Endre: A rossz minőségű ipari termék forgalomba hozatalának büntette a gyakorlatban, *Belügyi Szemle*, 1973/2, 46-50.

13 Részletesebben: Nagy Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része*, Budapest (2004) 62-63.

14 Lásd még: Karsai (2011): i. m. 87-88.

annak előkészületét állapítjuk meg, elég csupán arra gondolni, hogy az alapeset három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bűntett, míg az előkészület egy évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett vétség.

Fontos utalni még arra a körülményre is, hogy a tényállás bűncselekményi alakzata csupán akkor állapítható meg, ha az elkövetési érték a százezer forintot meghaladja, ezen összeg alatt ugyanis szabálysértés valósulhat meg.¹⁵

2.2. *Megfelelőség hamis tanúsítása*

„Aki a jogszabályban vagy az Európai Unió közvetlenül alkalmazandó jogi aktusában előírt megfelelőségtanúsítási kötelezettség esetén kiállítandó megfelelőségi tanúsítványban, illetve megfelelőségi nyilatkozatban vagy megfelelőségi jelölés használatával jelentős mennyiségű vagy értékű termék megfelelőségéről valótlant adatot tanúsít, bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”¹⁶

Az új – 2012-es – büntetőtörvény a korszerűség jegyében a korábban hatályos Btk.-ban szabályozott minőség hamis tanúsítása tényállás elnevezés helyett, annak elavult voltára figyelemmel bevezette a megfelelőség hamis tanúsítását. Nehezen – leginkább sehogy sem – vitatható ösztársadalmi érdek, hogy a forgalmazásra szánt termékeknek az előírt követelményeknek való megfelelősége a valóságnak, vagyis tényleges minőségüknek megfelelően kerüljön megállapításra. A tényállás alapját azok a jogszabályok – ide értve az Európai Unió közvetlenül és kötelezően alkalmazandó jogi aktusát is – adják, amelyek meghatározott termékekre megfelelőség értékelési kötelezettséget írnak elő. Az ilyen kötelezettség megsértése vonja maga után a tényállásban meghatározott szankciót. A bűncselekmény megállapításának továbbra is feltétele, hogy a cselekményt jelentős mennyiségű vagy értékű termékekre kövessék el. A korábbi szabályozáshoz képest szintén újítás, hogy a korábbi norma által használt áru fogalmat a termék fogalommal váltja fel az új tényállás, mivel szorosan kapcsolódik a rossz minőségű termék forgalomba hozatalához, amely a termék fogalomra épül. A termék fogalmát a fejezethez kapcsolódó értelmező rendelkezés határozza meg.

A tényállás a megfelelőség tanúsítására kötelezettek¹⁷ rendeli büntetni, ha azok a vonatkozó háttérszabályokat megszegik. A tényállás utal az okiratban történő

¹⁵ Btk. 462. § (1) bekezdés f) pont.

¹⁶ Btk. 416. § (1) bekezdés.

¹⁷ A termékek piacfelügyeletéről szóló 2012. évi LXXXVIII. tv. szerint megfelelőségértékelés a 765/2008/EK Rendelet 2. cikk 12. pontjában meghatározott eljárás, tehát az az értékelési eljárás, amely bizonyítja, hogy egy termékkel, eljárással, szolgáltatással, rendszerrel, személlyel vagy szervezettel kapcsolatos, meghatározott követelmények teljesültek.

elkövetésre. Ez felveti azt a kérdést, hogy aki elköveti a minőség hamis tanúsítását, az megvalósítja-e egyidejűleg a magánokirat-hamisítás bűncselekményét? A kérdésre egyértelmű választ kapunk: nem, mivel a specialitás viszonyában áll a két cselekmény egymással, így a halmazati értékelés kizárt.

A tényállás szövegét áttekintve megállapíthatjuk, hogy csak akkor valósul meg a bűncselekmény, ha jelentős mennyiségű vagy értékű termékre követik el. A jelentős érték megítélésénél különösebb gyakorlati problémával nem találkozunk, mivel a Btk. 460. § (6) bekezdés c) pontja meghatározza, hogy akkor minősül jelentős értékre elkövetettnek a cselekmény, ha az elkövetési érték az ötmillió forintot meghaladja, de ötvenmillió forintot nem. Ezzel szemben a jelentős mennyiség vonatkozásában a törvény nem ad iránymutatást, így ez minden esetben egyedi jogalkalmazói döntést igényel.¹⁸

2.3. Fogyasztók megtévesztése

A nevében is fogyasztókat védő tényállása Btk. 417. §-ában található. E bűncselekmény a 2012. évi C. törvény – az új Btk. – hatályba lépésével több módosuláson is átesett, amelynek több jogpolitikai indoka is volt. A fogyasztó megtévesztése tényállásában az új Btk. egy új alapesetet vezetett be. Ez alapján büntetendő annak a cselekménye is, aki szervezett termékbemutatón különleges árkedvezmény vagy árelőny meglétéről, vagy nyerési esélyről megtévesztésre alkalmas tájékoztatást ad.¹⁹ Az új alaptényállás beiktatásának indoka az volt, hogy az utóbbi időkben elszaporodtak azok a zártkörűen szervezett termékbemutatók, amelyek a koruk, hiszékenyséjük vagy más okból különösen kiszolgáltatott fogyasztói rétegeket céloznak meg, és tisztességtelen eszközökkel előnytelen vásárlásokra veszik rá őket. A cselekmény előrehozott védelmet biztosít a csaláshoz képest, amikor a megtévesztő magatartás mellett a tényállásszerűséghez nem követeli meg eredmény bekövetkeztét. További különbség a csaláshoz képest, hogy e tényállás megvalósulásához elegendő a megtévesztésre alkalmas tájékoztatás, azaz nem szükséges, hogy az ténylegesen előidézze a passzív alany tévedését, az erre való objektív alkalmasság is elegendő. A két cselekmény elhatárolása során irányadó lehet az, hogy ha a csalás valamennyi tényállási eleme megvalósul és annak büntetési tétele súlyosabb, mint a fogyasztó megtévesztése bűncselekményé, akkor a csalás megállapítására kerülhet sor.

18 A bíróság megállapította a jelentős mennyiségre történő elkövetést több száz sporttrikó esetén. BH 1983. 10.

19 A „különleges” jelző gyakorlati aspektusára lásd: Békés Ádám: A fogyasztók érdekeit és a gazdasági verseny tisztaságát sértő bűncselekmények. In: Polt Péter (főszerk.): Új Btk. Kommentár. 8. kötet, Budapest, Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyv Kiadó (2013) 180.

Apróbb módosítás, hogy a (2) bekezdésben az „áru kelendősége felkeltése érdekében” célzat helyett, annak elavultsága okán az „áru értékesítése érdekében” fordulatot vezetett be a jogalkotó. A tényállás – amint az talán első pillantásra is feltűnik – rendkívül összetett, körütekintő mérlegelést igényel több elemében is. Az első és a bűnösség szempontjából is irányadó tényállási elem a célzat. A cselekmény kizárólag akkor büntetendő, ha azt célzatosan, „áru értékesítése érdekében” követik el. A célzatoságból pedig a bűnösségre nézve levonhatjuk azt a következtetést, hogy a bűncselekmény csak szándékosan, méghozzá egyenes szándékkal valósítható meg.

A büntetendőség előfeltétele a nagy nyilvánosság előtti elkövetés mellett – alternatív feltételként – a jelentős mennyiségű vagy értékű árura nézve történő elkövetés.

A tényállásban a korábbihoz képest új minősített esetet is találhatunk, a bűncselekmény súlyosabban minősül, ha a (2) bekezdésben meghatározott cselekményt az áru egészségre és a környezetre gyakorolt hatásával, veszélyességével, kockázataival vagy biztonságosságával kapcsolatos jellemzőivel összefüggésben követik el, mivel ezek olyan tényezők, amelyek fokozottabban érinthetik a fogyasztók testi épségét, egészségét, ezért súlyosabban értékelendők.

A tényálláshoz kapcsolódó értelmező rendelkezések pontosítják, hogy a büntetőjogi védelem szempontjából mi tekintendő az áru lényeges tulajdonságának: az áru lényeges tulajdonságai közül – az Fttv. 6. § (1) bekezdés b) pontjában meghatározott áru lényeges jellemzőiből kiindulva – csak azok szerepelnek itt, amelyek a fogyasztót az ügyleti döntés meghozatalában erőteljesen motiválhatják és más bűncselekmények körében nem kerülnek értékelésre. A szervezett termékbemutató fogalmának meghatározásakor a jogalkotó a kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény üzleten kívüli kereskedés fogalmából indult ki. Az áru fogalma a fejezet végén elhelyezett értelmező rendelkezések között szerepel, mivel két tényállást is érint.

A következő tényállási elem a „nagy nyilvánosság előtt” történő elkövetés. E szituációs elem megállapításának feltétele, hogy „a bűncselekmény megvalósításakor nagyobb létszámú személy legyen jelen, vagy fennálljon annak a reális lehetősége, hogy arról vagy annak az eredményéről nagyobb, előre meg nem határozható és egyszeri ránézéssel meg nem számolható több személy szerezzon tudomást.”²⁰ A bírói gyakorlat által kialakított meghatározáshoz kapcsolódik²¹ a Btk. 459. § (1)

20 Akác József, Belegi József, Katona Sándor, Kónya István, Márki Zoltán, Mészár Róza, Molnár Gábor Miklós, Soós László: *Magyar Büntetőjog – Kommentár a gyakorlat számára*, Budapest, HVG-ORAC (2012) 707.

21 A bírói gyakorlat szerint nagy nyilvánosság előtti elkövetésnek minősül, ha a jelenlévő személyek nagyobb számúak, s létszámuk egyszeri ránézéssel nem állapítható meg. BH 2012.144.

bekezdésének 22. pontja: „a bűncselekménynek a sajtótermék, médiaszolgáltatás, sokszorosítás vagy elektronikus hírközlő hálózaton való közzététel útján történő elkövetését is érteni kell.” A definícióban szereplő „is” viszont tovább bonyolítja az értelmező rendelkezés értelmezését.

A tényállásnak lényegi momentumuma a csalárd elkövetés, ami azt jelenti, hogy az elkövető megtévesztő jellegű magatartást fejt ki, s mindezt az áru lényeges tulajdonságára vonatkozóan teszi. A (4) bekezdés segít értelmezni a „lényeges tulajdonság” kritériumát, amikor rögzíti, hogy „az áru lényeges tulajdonsága az áru összetétele, műszaki jellemzői és az árunak az adott célra való alkalmassága, az áru eredete, származási helye, az áru tesztelése, ellenőrzöttsége vagy annak eredménye”. Végigtekintve a (4) bekezdés felsorolását, kissé hiányérzetünk lehet, ugyanis abban nem szerepel az „ár”, márpedig ez meglehetősen lényeges tulajdonságnak tekinthető, annál is inkább, mert a Gazdasági Versenyhivatal gyakorlatában az árra vonatkozó magatartások a teljes paletta nagy szegmensét képezik, tehát lenne létjogosultsága annak, hogy a (4) bekezdésbe valamilyen formában az „ár” is nevesítésre kerüljön.

A tényállás abban is más az előzőekben említett tényállásokhoz képest, hogy itt a termék fogalma helyett az áru fogalmát találhatjuk meg, amire nézve a Btk. kiegészítő jelleggel ad meghatározást a 421. § b) pontjában: „áru a termék, az ingatlan, a szolgáltatás és a vagyoni értékű jog.” Feltétlenül megjegyzendő, hogy e rendelkezés azonban nem magát az „áru” fogalmát definiálja, hanem csupán kiterjesztő funkciót tölt be, a fogalom alá vonva a gazdasági jellegű szolgáltatást is.

3. A STATISZTIKAI ADATOKRÓL

A Belügyminisztérium által vezetett Bűnügyi Statisztikai Rendszer²² érdekes tanulsággal szolgál a fogyasztóvédelmi fókuszú deliktumok száma tekintetében. A vizsgált időszak a 2012-2016. évekre terjed ki és kizárólag az országosan összesített adatokat tekintjük át, s mint látni fogjuk, ezen összesített adatok is elegendőek ahhoz, hogy újragondoljuk a vizsgált bűncselekmények hétköznapi tudatunkba szűrődő valóságának és a bűnügyi statisztikának sajátos relációjából eredő következtetéseket. A hétköznapi gyakorlatban gyakran szembesülhetünk különböző híradásokból arról, hogy gyakran merül fel e három bűncselekmény valamelyike. A statisztikai adatok azonban nem erről tanúskodnak. Természetesen azt sem hagyhatjuk ugyanakkor figyelmen kívül, hogy a statisztikai adatok a valóság egy sajátos leképeződései.

22 Forrás: Bűnügyi Statisztika Rendszer [Elérhető: www.bsr.bm.hu (letöltés ideje: 2018. január 20.)]

A rossz minőségű termék forgalomba hozatala a vizsgált időszakban 30 alkalommal jelentett feladatot az igazságszolgáltatás számára, a megfeleléség hamis tanúsítása 2 alkalommal, míg a fogyasztók megtévesztése 59 esetben.

Kérdés ezek után az, hogy sok vagy kevés olyan bűncselekmény történik hazánkban, amelyek a fogyasztóvédelmi cselekményi körbe tartoznak? A hétköznapi tapasztalatokból és a statisztikai adatokból kitűnő ellentmondás több okkal is magyarázható, ezek közül csupán néhány szerepeljen ehelyett. Egyfelől a hétköznapi érzékelt fogyasztói sérelmek nem mindegyike valós – legalábbis a jog, különösen a büntetőjog szempontjából. A vélt fogyasztói érdeksérelmek, tehát természetüknél fogva kívül rekednek a statisztikai körön. Szintén nem kerülnek a kriminálstatisztika látókörébe azon magatartások, amelyek nem érik el a fent említett bűncselekményi értékhatárt. S ugyancsak figyelmen kívül maradnak azon cselekmények, amelyek bár valós fogyasztói sérelemnek tekinthetőek, azonban valamely törvényi tényállásban meghatározott tényállási elem hiányában szintén kívül esnek a deliktumok ezen körén, s esetleg más jogág nyújthat esetükben orvoslást.

ÖSSZEGRZÉS

A rövid áttekintésből is egyértelműen levonható az a következtetés, hogy továbbra is szükséges a fogyasztók érdekeit súlyos fokban sértő magatartásokat a Büntető Törvénykönyvben szabályozni, azonban a tényállások esetleges módosítása során feltétlenül jelentős hangsúlyt kell helyezni arra, hogy a tényállások korszerű és egyértelműen alkalmazható formában kerüljenek szabályozásra, s valóban csak olyan magatartásokat tartalmazzanak, amelyek elérik a társadalomra veszélyességnek büntetőjogi szabályozást igénylő fokát.